

2019OGV15

Verslag van de vergadering van de commissie Omgevingsvisie van 27 november 2019

Voorzitter:

mw. T. Koelewijn

Aanwezig:

mw. mr. drs. H.G.J. Bruins Slot (gedeputeerde), ir. H.P. van Essen (gedeputeerde), J.J. Bart (GroenLinks), mw. W.A. de Boer-Leijnsma (PvdA), ing. D.G. Boswijk (CDA), mw. H. Chidi (D66), mw. E. Broere (PVV), mw. M. van Elteren (GroenLinks), mw. J.C.A.M. van Gilse BSc (VVD), J.A. de Harder (ChristenUnie), F. Hazeleger (SGP), K. de Heer (ChristenUnie), mw. M. de Jong (GroenLinks), dr. A.R.S. Karatas (GroenLinks), mw. N.A. Krijgsman (PvdA), mw. M.W.J. Maasdam (CDA), mw. O. de Man (VVD), mw. N.J.F. Pouw MSc (FvD), mw. H.J. Rikkoert MSc (ChristenUnie), A.G. van Schie (VVD), E. Strandstra (PvdD), mw. mr. S.F. van Ulzen (VVD), W.J.A. Weyers (FvD), mw. ir. M. de Widt (D66) en ing. H.I. Wolting (ChristenUnie)

Van ambtelijke zijde aanwezig:

dr. R. Poort (griffier), M.J. Strijbos-Vermeulen (verslag)

1. OPENING EN ALGEMEEN

1.1 Opening

De voorzitter, mevrouw Koelewijn, opent de vergadering met een woord van welkom. De voorzitter deelt mee dat geen gebruik gemaakt wordt van de spreektijdenregeling.

1.2 Vaststellen agenda

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

1.3 Mededelingen

De voorzitter wijst erop dat in de volgende commissievergadering op 15 januari zowel de eerste bespreking van de concept ontwerp Omgevingsvisie en -verordening geagendeerd staat als het Statenvoorstel Wonen. Zij stelt voor de vergadering daarom om 18.30 uur te beginnen. De commissieleden gaan hiermee akkoord.

Mevrouw De Jong vraagt of GS een indicatie kunnen geven van wanneer PS de stukken ontvangen. Gedeputeerde Van Essen zegt toe dat de Staten de concept ontwerp Omgevingsvisie en -verordening voor de Kerst zullen ontvangen.

1.4 Rondvraag

Hier wordt geen gebruik van gemaakt.

1.5 Verslag commissie Omgevingsvisie van 13 november 2019

De heer Hazeleger complimenteert de notuliste met de bondige formulering van zijn bijdrage. Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

1.6 Termijnagenda

Gedeputeerde Van Essen gaat in op de nagestuurde planning voor 2020. De concept ontwerp Omgevingsvisie en -verordening wordt op 15 januari in de commissie besproken. In het schema is te zien dat er tot eind januari gelegenheid is om schriftelijk te reageren. Dan volgt een sessie waarin de input van gemeenten opgehaald wordt. Op 19 februari worden de verzamelde reacties aan de commissieleden voorgelegd, ook de was-woordt lijst met betrekking tot de verordening staat dan

geagendeerd. De input wordt vervolgens verwerkt en de planning is dat GS op 17 maart de concept ontwerp Omgevingsvisie en -verordening vaststellen.

Dan volgt het proces met zienswijzen, met hoorzittingen et cetera. Dit wordt met de commissie uitgewerkt en ingevuld. In het najaar zullen GS met de commissie in gesprek gaan over de Nota van Beantwoording. Op 28 oktober zullen visie en nota in de commissie besproken worden en op 11 november worden Omgevingsvisie en -verordening in de Staten vastgesteld. Vanwege de volle agenda zal waarschijnlijk een andere datum voor de vaststelling worden gepland.

De voorzitter deelt mee dat er waarschijnlijk op 18 november 2020 om 10.30 uur een extra Statenvergadering zal zijn.

Mevrouw De Man informeert naar de input die wordt aangeleverd tijdens de huidige gesprekken tussen gemeenten en GS.

Gedeputeerde Van Essen licht toe dat op bestuurlijk niveau met iedere regio twee regiodialogen zijn geweest. Ambtelijk is onderling overleg geweest. Bij de derde regiodialogen werd de eerdere input teruggelegd bij de wethouders. Zij gaven aan toen dat hun inbreng verwerkt was.

Tijdens het overleg met alle wethouders werd gevraagd hoe visie en verordening op elkaar aangesloten worden. Er zijn regionale aandachtspunten die bij het agendapunt over regio-uitwerkingen aan de orde komen. De vraag was ook hoe regels toegepast worden. Het meer integraal werken, het in samenhang vraagstukken bekijken zien de wethouders als aandachtspunt. Zij stelden de vraag hoe ervoor gezorgd wordt dat het niet alleen goed op papier staat, naar dat het ook wordt toegepast. Hieraan moet het komende jaar aandacht besteed worden. De wijze waarop de provincie gaat samenwerken met bijvoorbeeld gemeenten en waterschappen is van belang. In gesprekken met gemeenten komt het spanningsveld tussen duidelijkheid en ruimte naar voren. De ene gemeente wil meer duidelijkheid, de andere wil ruimte om het zelf in te vullen.

Mevrouw Chidi is blij dat de kerstvakantie gebruikt kan worden om als fractie nog wat onderzoek te doen. Zij vraagt of er een terugkoppeling kan komen van de bestuurlijke gesprekken.

Op de Termijnagenda staat nog vermeld dat de Omgevingscommissie een ad hoc commissie is.

De voorzitter zegt toe dat dit wordt aangepast.

Gedeputeerde Van Essen wijst erop dat wethouders vrijuit spreken in de gesprekken op bestuurlijk niveau. Het is wat ongemakkelijk om met terugwerkende kracht informatie te delen, dat vindt hij niet correct naar de wethouders toe. Het kan om gevoelig liggende kwesties gaan. De open sfeer moet gerespecteerd worden.

In februari is er een gesprek gepland met wethouders, de gedeputeerde zegt toe dat daarvan op hoofdlijnen een terugkoppeling wordt gegeven.

2. TER BESPREKING

De voorzitter stelt voor om de werkwijze van de vorige vergadering te handhaven. Per fractie wordt naar de input en de vragen gekeken. Eventueel kan men met elkaar in gesprek. Aan het eind van de vergadering wordt per fractie nagegaan wat de conclusie is. Ook kan er input worden gegeven.

De commissieleden gaan hiermee akkoord.

2.1 Outline Omgevingsvisie

Gedeputeerde Van Essen licht het onderwerp toe.

De memo van GS geeft inzicht in wat op hoofdlijnen verwacht kan worden van de Omgevingsvisie. In de inhoudsopgave is te zien hoe het document wordt opgebouwd. Dit kan enigszins worden aangepast. Het laatste hoofdstuk betreft de uitvoering, hierin worden zaken op hoofdlijnen benoemd. In het concept zal dit niet voor 100% uitgewerkt zijn.

In de memo staat een schets van de verstedelijkingsrichting van de drie Regio's. Per Regio wordt met de wethouders gesproken.

- Regio Foodvalley is grensoverschrijdend, de samenhang met Gelderland en naastgelegen gemeenten is belangrijk. Met die gemeenten worden gesprekken gevoerd om de

verstedelijkingsrichting voor de Regio verder uit te werken. De opgave voor woningbouw is daar tot 2040 ongeveer 8.000 woningen. De helft is in plannen opgenomen, voor de andere helft worden locaties gezocht. Het provinciale uitgangspunt om woningbouw te plannen bij met name hoogwaardige OV-locaties, wordt door gemeenten gedeeld. Dit vraagt nadere uitwerking.

- In de Regio Amersfoort gaat het bij de verstedelijkingsrichting om bijna 30.000 woningen. Hiervan zijn ongeveer 8.500 woningen in plannen verwerkt. Voor 10.000 woningen moeten locaties gevonden worden, dit betreft met name de periode na 2030. GS zijn met gemeenten in gesprek. De verwachting is dat er bij deze Regio tijd nodig is om tot een richting te komen.
- Met de gemeenten van de U16 heeft de provincie ook in U ned-verband contact. In het MIRT-onderzoek zijn verschillende verstedelijkingsrichtingen verkend. De inzichtennotitie geeft zeven inzichten weer en die geven aan dat de A12-zone, tussen Lunetten en Oudenrijn, zowel aan de noord- als de zuidkant van de A12 een interessant verstedelijkingsgebied is. Dit zou nader onderzocht moeten worden. Op termijn zouden hier veel woningen gebouwd kunnen worden. De gemeenten staan hierachter.

Uit de tussenresultaten van het MIRT-onderzoek kwam als onderzoeksrichting de OV-knooppunten in de Regio, met name Maarsse, Bunnik/Odijk, Breukelen en Woerden. Hier is veel potentieel. Het sluit aan bij de uitgangspunten van de koersdocumenten en het coalitieakkoord.

De verwachting is dat er 50.000 tot 80.000 woningen kunnen worden gebouwd. Uit de uitwerking moet blijken hoe groot het potentieel is en wat de eventuele uitdagingen zijn. Een voorbeeld is mobiliteit, een uitdaging bij elke nieuwe locatie. Voor de U16 is dit de primaire richting. Andere locaties zijn niet afgeschreven, maar qua prioritering komen zij daar achteraan.

De heer Karatas ziet het stuk als de eerste bouwstenen van de Omgevingsvisie.

Er zijn zeven thema's en het verbindende thema is de gezonde en veilige leefomgeving. Dat is positief, maar zijn fractie vindt het mooier als gesproken wordt over een gezonde, veilige en inclusieve leefomgeving. Mensen met een beperking, kinderen en kwetsbare groepen doen ook mee en zouden actief ondersteund moeten worden. Hiermee wordt een koppeling gemaakt naar de sociale agenda die in het coalitieakkoord is aangekondigd: *'In de sociale agenda maken wij concreet de verbinding met alle beleidsterreinen van de provincie. Voor de provincie Utrecht betekent dit dat het nieuwe thema expliciet wordt gemaakt.'* Vanuit hun kaderstellende rol zijn PS hier waakzaam, het is van belang dat dit goed ingekaderd wordt. Dit biedt een perfecte mogelijkheid daartoe.

Overigens gebruiken meer provincies en gemeenten deze formulering, heel vernieuwend is die niet.

Mevrouw De Jong heeft drie opmerkingen bij de verstedelijkingsstrategie en in het bijzonder bij het gedeelte over de Regio Utrecht.

In de notitie staat: *'De ambitie is om deze groei te accommoderen en daarmee de samenhang en de hoge kwaliteit van leven ...'* Zij vraagt of dit alleen economische groei betreft of dat woningbehoefte en bevolkingsgroei ook worden bedoeld. Het staat er ferm, zij kan hierachter staan, maar in het coalitieakkoord wordt niet alle economische groei omarmd. Zij vraagt hoe zij de zinnen moet lezen. Bij de U16 staan *'in de oostkant specifieke landelijke woonmilieus'*. Zij vraagt om meer informatie hierbij, het is een variant waarover minder is gesproken in de commissie.

Er staat dat de groene ontwikkeling van de U16 niet op zichzelf staat maar in relatie moet worden gebracht met het Groene Hart en het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. In het REP had het groen een wat mindere plaats. Zij informeert of zij dit moet lezen als een oproep richting de U16 om meer aandacht aan het groen te besteden.

Mevrouw De Boer zag het stuk meer als een voorbode van wat gaat komen, de structuur van het plan wordt medegedeeld er is een helicopterview op de richting. Zij heeft het dan ook niet op de letter bestudeerd. De PvdA kan het met de grote lijnen eens zijn.

De heer De Heer herinnert aan de kwaliteitsgidsen. Op de Dag van de Omgevingswet kwam de vraag naar voren of die een rol kunnen spelen in het omgevingsbeleid. Zijn de beschreven kwaliteiten de kernkwaliteiten van de Nationale Landschappen of wordt een ander spoor gevolgd?

De heer Hazeleger vraagt of de heer De Heer drie regio's te weinig vindt.

De heer De Heer licht toe dat er zeven gidsen zijn en een koepelkatern. Het Rijk wees bijna heel Utrecht aan als Nationaal Landschap: het Groene Hart, Eemland, het Rivierengebied, de waterlinies. De kernkwaliteiten werden provinciebreed beschreven in kwaliteitsgidsen. Er is dus materiaal waarin de kwaliteiten van de hele provincie beschreven worden. De Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit zei dat dit nog specifiekler gedaan had moeten worden, hij onderscheidt twintig regio's met unieke kwaliteiten. Het CDA vroeg al of niet een kwaliteitsgids voor Vijheerenlanden moet worden gemaakt.

De heer Strandstra heeft enkele vragen naar aanleiding van de memo.

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) beslaat 4.500 hectaren waarvan 3.000 hectaren in de groene contour. Als doelstelling wordt 2040 gesteld. Hij vraagt of dit niet ambitieuzer moet, ook gezien de biodiversiteitsopgave en de klimaatopgave. De verstedelijking wordt gemaximaliseerd en vervolgens wordt de doelstelling voor de natuur verder weg geschoven.

Bij de 1.500 hectaren NNN blijft de doelstelling wel op 2027. Hij vraagt of dit niet ambitieuzer moet. Rendabele landbouw, circulair, natuurinclusief en klimaatneutraal wordt genoemd. Dit is positief. Hij vraagt of in de visie meer aandacht kan komen voor plantaardige landbouw en voedselbossen. *'Het heeft de nadrukkelijke voorkeur om woningbouwlocaties klimaatneutraal en energieneutraal te ontwikkelen.'* De PvdD is er voorstander van om het woord voorkeur te vervangen door voorwaarde.

Bij het zien van de gebiedsindeling ontgaat de heer Hazeleger de relevantie van een gebiedsgerichte aanpak. De gebieden zijn groot, vooral de U16. De stad Utrecht valt in dezelfde regio als Oudewater of Leerdam. De heer De Heer wees op de kwaliteiten voor zeven gebieden, een ander onderscheidde twintig gebieden en dat zijn interessante suggesties, de gebiedsgerichte aanpak is dan meer relevant. Hij vraagt of het meer specifiek kan worden uitgewerkt. Zo staat bij de verstedelijkingsstrategie Regio U16: *'Naar verwachting is er voor de eerstkomende jaren nog voldoende plancapaciteit.'* In bijvoorbeeld Oudewater ligt dit anders. In het Groene Hart liggen gemeenten met een vergelijkbare problematiek op de woningmarkt. Die problematiek is anders dan in de stad Utrecht. Hij sluit zich aan bij mevrouw De Jong: *'in de oostkant van het stadsgewest toevoegen van specifieke landelijke woonmilieus.'* Hij weet niet welke plek wordt bedoeld. Hij vraagt of bij de selectie van de thema's rekening is gehouden met de lengte van de hoofdstukken. Het hoofdstuk over energiestrategie zal veel korter zijn dan dat over natuur en landbouw.

Mevrouw Chidi laat weten dat de term outline in de titel van de memo haar onbekend is. Zij vraagt wat het precies is, een visie, een koersdocument, een Statenvoorstel of een bespreeknotitie? Het stuk begint met zeven provinciale belangen, die zijn bekend. Verderop wordt gesproken over verstedelijkingsstrategie. Zij ziet geen relatie tussen de twee. De provinciale belangen zijn niet uitgewerkt. In de verstedelijkingsstrategie is het gedeelte over wonen wel uitgewerkt. Zij vraagt of de ambities een vergezicht zijn naar 2030, 2040 en verder. Hoe wordt het wonen tussentijds opgelost? De provincie wordt verdeeld in drie Regio's. D66 sluit zich aan bij de SGP. In de U16 herkennen niet alle gemeenten elkaar in de U16-input. Bij andere thema's kwam dit ook naar voren. Is dit een voorsorteren op dat alles over de provinciale belangen in de drie Regio's besloten wordt? D66 vindt dit onwenselijk en spreekt bij voorkeur over provinciaal beleid en provinciale belangen. Die gaan boven de Regio's. Het is uiteraard goed als de Regio's samenwerken in de RESSen et cetera. De gebiedsgerichte aanpak is niet uitgewerkt. Zij vraagt wanneer dit gebeurt en wat een gebiedsgerichte aanpak behelst. D66 mist in het stuk de integraliteit. Hoe worden de provinciale belangen integraal aangepakt? De Staten geven reactief input op het stuk dat hen is aangeboden door GS. Zij zou hier graag dieper op ingaan met de collega-Statenleden. Deze avond is er niet genoeg tijd voor. Zij vraagt aan de Statenleden hoe dit met elkaar besproken gaat worden.

De voorzitter wijst op het voorstel dat zij deed om eerst per fractie input en vragen op te halen, waarna GS de gelegenheid krijgen om te antwoorden. Dan volgt een ronde waarin de leden het gesprek met elkaar kunnen aangaan, wellicht naar aanleiding van de gestelde vragen en de antwoorden. Zij wijst erop dat er nog drie andere punten op de agenda staan.

Mevrouw Chidi vindt dit een goed voorstel, maar het is niet een antwoord op haar vraag. Een bespreking van twee uur over een zo belangrijke outline is niet voldoende.

Mevrouw Rikkoert ziet in de outline meer een inhoudsopgave van de Omgevingsvisie opgebouwd zal worden. Deze avond worden de onderwerpen landbouw en energie wat breder aangepakt.

Mevrouw De Boer is verbaasd dat uitgebreid wordt stilgestaan bij een schets. De onderwerpen komen nog apart aan de orde. Een outline is niet meer dan een schets, een contour. De vraag is of men achter de structuur staat. Voor het in details bespreken van de inhoud is het niet het moment.

De heer Weyers wijst erop dat de gedeputeerde aangaf dat het wel een beetje kon verschuiven, maar dat dit voor 98% de bindende kaders zijn. Het stuk is dus niet zo vrijblijvend.

Mevrouw De Man meent dat de inhoud van het stuk verder gaat dan een outline. Dit is hoe de Omgevingsvisie aan de Staten voorgelegd wordt. Dit is het moment om er iets van te vinden. Als een ontwerp voorligt, wordt dat lastiger. Zij waardeert het dat GS en PS met elkaar in gesprek komen, maar zou graag zien dat commissieleden met elkaar in gesprek kunnen gaan. Dat is lastig in de huidige setting.

Gedeputeerde Van Essen licht toe dat de ontwerp Omgevingsvisie pas half maart voorligt.

Hij bemerkt wat misverstanden rond de memo. De memo gaat over de outline (lees inhoudsopgave) van de Omgevingsvisie. In de vorige vergadering was er de vraag om commissieleden een gevoel te geven bij hoe de visie, hoe de hoofdstukken in elkaar steken.

Het tweede deel van de memo gaat over regio-uitwerkingen, met name de verstedelijkingsstrategie. Toen hier een vorige keer over gesproken werd, vroeg de commissie daar meer richting aan te geven. Mevrouw Chidi heeft dus gelijk als zij stelt dat het niet integraal is. Dit specifieke onderwerp is eruit gelicht en op verzoek van de commissie uitgewerkt.

Wat het inhoudelijke debat over de visie als geheel betreft: in de vorige en in deze vergadering wordt dieper ingegaan op enkele onderwerpen. Voor de Kerst zal het concept ontwerp klaar zijn en kunnen de commissieleden zich erover buigen. Begin 2020 ligt er een geheel en is er het moment om met elkaar de diepte in te gaan. Hij stelt voor om pas dan het gesprek te voeren, in januari/februari.

Mevrouw Chidi is blij met de uitleg van de gedeputeerde over de outline.

Zij roept de andere fracties op om deze avond het gesprek te voeren, het is tijd ervoor. Op 15 januari ligt de concept ontwerp Omgevingsvisie voor die voor 90 tot 95% al bepaald is.

Volgens mevrouw De Widt is de zin bij het één na laatste punt van de notitie niet compleet. Er staat: *'Alleen door deze transitie te verbinden aan andere opgaven zoals bodemdaling, realiseren duurzame energie, verbeteren biodiversiteit en betere recreatieve dooradering.'* Begrijpt zij het goed dat de combinatie hiervan de enige manier is om er te komen, dat de ruimte te beperkt is?

Mevrouw De Man merkt op dat fracties naar voren brachten dat er een mooi schema ligt. Ook halen zij het coalitieakkoord aan. Natuurlijk zijn die onderwerpen noodzakelijk om te behandelen in een visie, maar waar zij naar op zoek was bij de outline, is wat bovenaan gesteld gaat worden. Zij ziet het BO MIRT ingepast worden. Zij ziet duidelijk een richting waarbij alle woningbouwbelangen van de U16 landen in Utrecht en zij vraagt hoe de kleine kernen er dan mee weggkomen. Zij ziet dat de RES letterlijk wordt ingepast, het is wettelijk natuurlijk lastig om daar onderuit te komen. Wat zij niet ziet, zijn de keuzes die gemaakt zijn. Het komt terug bij de energietransitie, maar er blijft weinig ruimte over voor wat de provincie eigenlijk wil.

GS zeggen de Natura 2000 en NNN te willen beschermen. De RES houdt rekening met Natura 2000 maar niet met NNN. Zij is benieuwd hoe GS ermee omgaat als de RES landt in een NNN-gebied.

Zij sluit zich aan bij mevrouw Chidi, er zijn vergezichten over woningbouw, maar hoe gaat het nú? GS geven aan de groei te willen accommoderen, tegelijkertijd laten zij de groei gelijk op gaan met de ontwikkeling van groen. Zij vraagt zich af wat waar gedaan wordt, want er zijn veel ruimtevragers. Zij mist kaarten bij het stuk. Het blijft wat vaag, misschien is het daar een outline voor.

Zij is benieuwd naar welke elementen landen in de verordening.

Er staat expliciet dat op duurzame wijze de groei binnenstedelijk geacommodeerd wordt. Dit is een politieke uitspraak. Het kan niet zo zijn dat een duurzame wijze van bouwen niet buitenstedelijk kan. Dit is een duidelijke keuze van het college.

De integraliteit tussen alle lagen in de visie ziet zij nog niet. Zij begrijpt dat ze los behandeld moeten worden omdat dat gemakkelijk is en het dan te snappen is, maar vraagt wanneer eindelijk de knoop wordt doorgehakt. Zij hoopte dat in deze vergadering een beetje terug te zien.

De heer Weyers meent dat het stuk meer is dan een overzicht van de hoofdstukindeling. Een aantal zaken wordt definitief aangestipt. Zo staat er bij het kopje vooraf: *'er is een noodzaak om in alle kernen, dus ook Austerlitz en de kleinere, innovatiever en compacter te bouwen dan wij tot nu toe gewend zijn.* Het is de vraag of dit klopt.

'Het benodigde aantal extra hectaren nodig voor de woningbouwopgave'. Is dat alleen binnenstedelijk of ook er omheen?

Het is al genoemd: aan de oostkant, waar dat ook is, specifieke (landelijke) woonmilieus. Hij vraagt wat hij zich moet voorstellen hierbij.

De groen- en recreatiemogelijkheden moeten gelijke tred hebben met de woningbouw. Er is dus een koppeling, iedere extra woning heeft recht op extra groen. Hij vraagt of daar een norm of een afwegingskader voor komt. Er worden dingen gesteld, waarna het stil valt.

Er wordt gesproken over een HOV, hij meent dat dit een Hoogwaardige Openbaar vervoer Verbinding is tussen De Uithof, USP en Amersfoort. Dit kan van alles zijn, in de pers leest men over lightrail. Hij vraagt of dit definitief is.

Hij vraagt waarom nu al een concessie wordt gedaan aan groen in combinatie met andere functies rondom Amersfoort.

Bij de algemene noties staat dat bij werklocaties het lokale en regionale bedrijfsleven gefavoriseerd wordt, als het kan. Daar is FvD voorstander van. De vraag is hoe men dat juridisch staande houdt. Er wordt naar een rendabele landbouw toegewerkt, die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal, diervriendelijk, dicht bij de inwoners, bodemdaling vriendelijk, energie duurzaam, biodiverser en recreanten inclusief is. Hij vraagt of dit alles tegelijk moet of dat een afwegingskader wordt gemaakt. Het rendabele aspect zal anders verdwijnen.

Spreker heeft er geen behoefte aan om het stuk uitgebreid te bespreken, maar hij is het niet eens met de opmerking van de gedeputeerde dat dit een schets is van een overzicht van onderwerpen.

Mevrouw Broere kan bij veel vragen aansluiten. De grootste zorg van de PVV is nog steeds het wonen en binnenstedelijk bouwen. Zij citeert uit de Soester Courant van 20 november: *'Tot 2025 moeten er in de gemeente 720 woningen bij komen. In de vijf jaren erna nog eens 380. Dat stelt Companen dat in opdracht van het gemeentebestuur onderzoek deed naar de woningbehoefte in Soest en Soesterberg. Het advies legt een grote uitdaging op het bordje van gemeenteraad en college, want als het wordt opgevolgd, moeten er keuzes worden gemaakt bij de aanwijzing van bouwlocaties. Medebepalend daarbij is of de provincie de grens van de bebouwde kom wil oprekken.'*

Daar is het weer. Laat de provincie nu eens luisteren en kijken of er geen maatregelen genomen moeten worden. In de sociale huursector met een maandhuur tussen de €424 en €720 zijn de komende zes jaar 290 nieuwe woningen nodig, stelt Companen, tenminste 90 om de ergste druk weg te nemen. Zij roept het college op om hiermee aan de slag te gaan en dit te verwerken in de Omgevingsvisie. De PVV maakt zich grote zorgen over de woningnood in de komende tijd. Nederland is het enige land in Europa dat na de Tweede Wereldoorlog het gebrek aan woningen niet opgelost heeft. Nederland zou zich moeten schamen.

Mevrouw Maasdam dankt voor de outline die een heldere schets geeft.

Bij de regio-indeling zit de zorg van het CDA met name in de U16-indeling. De fractie kijkt naar de gebiedskaternen, de ChristenUnie sprak hier zojuist over. Daar is net een wat andere indeling.

Vijfheerenlanden zit er nog niet bij, maar het kan verrijkend zijn om dat erbij te pakken. De U16 is een enorme optelsom, hier worden appels met peren vergeleken.

Er wordt gesproken over de grote verstedelijkingsopgave. Haar fractie ziet dit los van de opgave die er op kleine schaal is, de discussie in de kleine kernen, de discussie rond de rode contour. Hier moet verschillend naar gekeken worden, al is de kleine opgave kwalitatief net zo belangrijk. Dat staat in het coalitieakkoord helder verwoord. Dat verschil geldt ook voor wat bij een grote woningbouwopgave hoort ten aanzien van groen en recreatie. In een kleine kern met een klein aantal woningen moet men niet verplicht worden om bij bijvoorbeeld elke tien woningen een speeltuin neer te zetten.

Gedeputeerde Van Essen dankt de commissieleden voor de vele goede vragen.

Wat voorligt is een outline, een inhoudsopgave. Maar het is voor de drie Regio's ook de eerste uitwerking op hoofdlijnen van de visie voor die Regio's. Het is inderdaad meer dan alleen de outline.

Veel fracties vroegen naar de regio-indeling. Het hele proces van de Omgevingsvisie en -verordening, ook met de gemeenten, wordt voor een deel met alle gemeenten samen gevoerd maar voor een deel met de gemeenten zoals zij onderling samenwerken. Het is een feit dat er in de provincie drie

samenwerkingsverbanden zijn tussen gemeenten. Dat hebben zij zelf met elkaar bepaald. De U16 gemeenten werken intensief samen en hebben samen een REP-proces tot stand hebben gebracht.

De Amersfoortse gemeenten werken voor een deel samen met Barneveld/Nijkerk en de Foodvalley-gemeenten, die nog intensiever grensoverschrijdend met de Gelderse buurgemeenten

samenwerken. Het proces dat nu doorlopen wordt is niet voor niets in die drie Regio's, dat is omdat de gemeenten op die manier met elkaar samenwerken.

Dat wil niet zeggen dat dit de enige regio-indeling zal zijn in de Omgevingsvisie. De vorige keer werd gesproken over de regionale programmering bij wonen. Toen werd geconstateerd dat bijvoorbeeld de U16 als regio wat groot is, de verschillen in de aard van de problematiek en in de kenmerken van gebieden zijn wat groot. Voor de regionale programmering werd gedacht over subregio's.

Een ander onderwerp is de landschapstypen. De heer De Heer gaf al aan dat er niet drie maar zeven landschapstypen zijn. Momenteel wordt de kwaliteitstypen geëvalueerd. Dat is een andere indeling. Zo is het denkbaar dat bij andere onderwerpen met andere indelingen wordt gewerkt. De varianten zijn er en zullen deels nieuw gevormd worden, bijvoorbeeld voor de regionale programmering.

De heer Hazeleger brengt naar voren dat dit niet de enige vormen van samenwerking zijn. Hij was

ooit op een vijfradenconferentie Lopikerwaard. Dat is specifieker dan de U16. Het lijkt hem logischer om op dat niveau te kijken naar een gebiedsgerichte aanpak. Als men de U16 als een gebied ziet, kan men net zo goed de hele provincie als gebied zien. De verschillen zijn zo groot, dat bij de

gebiedsgerichte aanpak direct verschil gemaakt moet worden in plaats van bij de programmering. De vraagstukken in de kleinere gebieden moeten worden afgewogen.

In juni is dit door meerdere fracties aangedragen. GS gaven toen aan dat het goede aandachtspunten waren, maar er is niets met de input gedaan. In deze vergadering reageert de commissie op de

outline. De reactie is weer dat het goede vragen zijn die meegenomen worden. Hij vraagt wat er uiteindelijk mee gebeurt.

De heer De Harder sluit zich aan bij de SGP wat de kleinere gebieden betreft. De gedeputeerde gaf aan dat er per onderwerp een andere gebiedsindeling kan zijn. Hij vraagt of de heer Hazeleger meent dat er één gebiedsindeling kan komen voor alle onderwerpen.

De heer Hazeleger meent dat dit mogelijk is. Bij de Omgevingsvisie zou gekeken worden naar gebieden die een samenhangende problematiek hebben. De Lopikerwaard is een goed voorbeeld.

Het is een overzichtelijk gebied met dezelfde vraagstukken over bodemdaling, over de problematiek van kleine kernen. Dat is de waarde van de gebiedsgerichte aanpak.

Gedeputeerde Van Essen benadrukt dat de Omgevingsvisie een document op abstractieniveau is. Op de vraag of bij een gebiedsgerichte aanpak niet naar kleinere gebieden gekeken moet worden, antwoordt hij dat dit op zich een goede suggestie is, maar dat hij betwijfelt of alles in de kleinere gebieden moet worden gedaan en bij iedere opgave met dezelfde gebiedsindeling moet worden gewerkt. De gebiedsuitwerking is een onderdeel van de visie. De indeling van de visie is deels thematisch en deels gebiedsuitwerking. De focus ligt nu op de gebiedsuitwerking. Die wordt uitgewerkt in drie Regio's, aansluitend bij de samenwerkingsverbanden van de gemeenten. Als het gaat om een aantal subthema's daarbinnen, is het soms goed om in te zoomen op deelgebieden. Als het gaat over gebiedsgericht werken binnen de visie en verordening, is het goed om een gebiedsgerichte aanpak aan te houden. Als het erom gaat om het proces beheersbaar te houden en tot een provinciale Omgevingsvisie te komen, voldoet het huidige abstractieniveau. Wethouders hebben niet aangegeven dat voor subvisies gekozen moet worden. Hun vraag is of ervoor gezorgd wordt dat in de gebiedsuitwerking de verschillende problematieken in een gebied voldoende aan de orde komen en of in de uitwerking en toepassing ervan, bijvoorbeeld het regionaal programmeren, met subregio's gewerkt wordt. Dat gaat gebeuren.

Volgens mevrouw De Man is de vraag van de Statenleden of kleinere gemeenten in de U16 straks nog gewoon woningbouwontwikkelingen kunnen aandragen bij de provincie, ook al liggen er bij de BO MIRT en Utrecht Stad voldoende woningbouw mogelijkheden. Gedeputeerde Van Essen constateert dat het nu wordt toegespitst op één onderdeel, de woningbouwontwikkeling. De vorige keer is daar uitgebreid over gesproken, dit wordt gedaan in een regionale programmering en daarin moet men naar een regio-indeling met subregio's. Er wordt geen regionale programmering gedaan op het niveau van de U16, maar voor kleinere regio's. Dat komt tegemoet aan de wens van de Staten zoals die in de vorige vergadering naar voren kwam. Dat gaat over het onderdeel wonen. De heer Hazeleger sprak over de gebiedsuitwerking in de visie, dit gebeurt op een hoger abstractieniveau. Dit gaat over veel meer onderwerpen. De gesprekken met de Regio's zijn op dat niveau gevoerd. Ook uit gesprekken met gemeenten heeft hij de indruk dat dit goed werkt. Daarna zal bij het gebiedsgerichte werken, onder andere in de regionale programmering, in een aantal gevallen met subregio's gewerkt moeten worden. De heer Hazeleger meent dat het probleem meer principiële ligt. Mevrouw De Man zei terecht dat de BO MIRT overgenomen is. De benadering van de U16 wordt gekopieerd in de visie en daar wordt zoveel mogelijk rekening mee gehouden. Enkele fracties hebben hiervoor gewaarschuwd. Dat is het gevaar van een grote regio. De provincie moet de regio pakken en kijken wat de belangen zijn voor ieder specifiek gebied, niet voor de stad Utrecht of wat in de Regio onderling is afgesproken. Wat is de waarde van het Groene Hart, van Vijfheerenlanden, van de Utrechtse Heuvelrug? De provincie moet dit beschermen, moet een eigen beleid vaststellen en niet de deals van de stad verdedigen.

Mevrouw Chidi is blij dat SGP en VVD haar punten nogmaals benoemen. Zij vraagt of in de gebiedsgerichte aanpak de lokale opgaven, de samenwerkingsvormen, de regionale programmering of de drie Regio's leidend worden voor de provinciale opgave. Worden er voor enkele onderwerpen subregio's gevormd?

Twee weken geleden was er een regionaal overleg met de D66-raadsleden en -wethouders. Het signaal dat toen naar voren kwam, was dat het nog zoeken is naar wat precies gedaan gaat worden. Er kwam een terugkoppeling uit de bestuurlijke overleggen. Men raakt het spoor bijster. Zelf ook. Er zijn drie regio's, er zijn provinciale opgaven, soms is er de gebiedsgerichte aanpak maar soms ook niet. Zij vraagt de gedeputeerde om een uitleg.

Volgens gedeputeerde Van Essen vindt er bijna een debat plaats over gebiedsuitwerkingen. Die liggen echter nog niet voor. Het debat over de vraag of een dergelijke gebiedsuitwerking voldoende evenwichtig is en of de verschillende opgaven er in voldoende samenhang in terugkomen, moet gevoerd worden als het concept er ligt. Nu ligt de verstedelijkingsrichting voor, een element ervan. De heer Hazeleger meent dat het volgende maand te laat zal zijn. Dan zal gezegd worden dat het al is uitgewerkt in regio's. Hij bemerkt brede steun in de commissie voor het meer specifiek maken van de

regio-uitwerking en vraagt GS dit punt niet vooruit te schuiven en ermee aan de slag te gaan. In juni is dit ook aangekaart. Als er niets mee gebeurt, komt dit punt in januari of maart weer naar voren. Gedeputeerde Van Essen heeft veel gesprekken met wethouders gehad. Daarbij is door hen niet naar voren gebracht dat de gebiedsuitwerking op een ander niveau gedaan moet worden. Er was aandacht voor de veelkleurigheid binnen de regio's, voor aandacht in de gebiedsuitwerking hiervoor en voor de manier van werken erachter. Het lukt niet om vóór 17 december een totaal andere indeling te kiezen en dit af te stemmen met wethouders.

Het is goed om in het eerste kwartaal van 2020, als de gebiedsuitwerkingen er liggen, dit gesprek met elkaar te voeren en te kijken of er behoefte is aan bijvoorbeeld een doorkijk/voorzicht van het Groene Hart of een apart stuk over de Utrechtse Heuvelrug.

Het betreft nadrukkelijk een provinciale Omgevingsvisie voor de hele provincie Utrecht.

Gedeputeerde Van Essen vervolgt de beantwoording van de vragen.

GroenLinks vroeg om ook, naast gezond en veilig, 'inclusief' en sociale kanten aandacht te geven. In de huidige uitwerking wordt dit onderwerp absoluut geadresseerd. Er moet nog bekeken worden of dit als kopje boven het geheel komt te staan. Uiteindelijk is die politieke keuze aan de Staten, hij hoort graag de mening van de fracties in de tweede termijn. Dan kan dit punt worden meegenomen. De zin over het accommoderen van de groei betrof woningbouw, dit staat in het coalitieakkoord. Een aantal fracties vraagt naar de landelijke woonmilieus aan de oostkant van de regio. Dat is een mogelijk interessante richting, niet meer dan dat, die uit de inzichten van de U16 is gekomen. Het is een ander soort woonmilieu, bijvoorbeeld gericht op kenniswerkers voor het Science Park. Waar en hoe dit kan landen moet nog nader uitgewerkt worden.

Het onderwerp 'Groen groeit mee' is in het REP wellicht wat onderbelicht, geeft GroenLinks aan. Hierover is inmiddels een aparte visie uitgewerkt. Het is een belangrijke uitdaging. Het gaat voor een deel om ruimte, voor een deel om middelen. In bijvoorbeeld de Regiodeals en het programma Ringpark krijgt dit aandacht. Het vraagt bredere aandacht, in een visie zal hierop niet een simpel antwoord gegeven worden.

De heer Hazeleger wijst erop dat het antwoord op de vraag over woonmilieus aan de oostkant een illustratie is van wat hij bedoelt. Het is een interessant idee uit de U16, geeft de gedeputeerde aan. Hoe kan dit in een stuk van GS komen, heeft de gedeputeerde hier zelf een visie op? De commissie begrijpt niet waar dit over gaat. Al tien jaar wordt er met gemeenten gesoebat over uitbreiding van kleine kernen en het staat nog steeds niet in de visie. Een interessant idee van de regio Utrecht wordt wel direct in het stuk opgenomen. Hij begrijpt niet dat de gedeputeerde dit toelaat.

Gedeputeerde Van Essen benadrukt dat de U16 zestien gemeenten zijn. Daar is dit, volgens hem door alle gemeenten, benoemd als een interessante richting. Het is niet zo dat de ene gemeente hierin een zwaardere stem heeft dan een andere.

De heer Hazeleger benadrukt dat GS en PS daar zelf een visie op moeten hebben. Het is niet bekend waar dit moet gaan landen - ergens ten oosten van de stad? Dat is vaag.

Gedeputeerde Van Essen licht toe dat de visie als eigenschap heeft dat hij richting geeft. De nieuwe manier van werken is dat de provincie richting geeft, maar dat de uitwerking in nauwere samenwerking met gemeenten zal plaatsvinden.

Gedeputeerde Van Essen vervolgt de beantwoording van de vragen.

De ChristenUnie vraagt naar het kwaliteitsbeleid en de kernkwaliteiten, ook voor landschap. De kwaliteitgidsen worden momenteel geëvalueerd en worden in de verdere uitwerking meegenomen. Dat de type landschappen veel meer en anders zijn dan de regio-indelingen is zojuist toegelicht. De SGP informeert of er in de hele provincie voldoende plancapaciteit is en of er niet grote regionale verschillen zijn. Dit sluit aan bij de opmerking van het CDA dat, als het gaat om woningbouw, onderscheid gemaakt moet worden tussen de regionale woningbouwopgave en de behoefte van kleine kernen om te kunnen bouwen ten behoeve van vitaliteit. Dat zijn twee verschillende dingen. In de vorige vergadering is hierover gesproken. De commissieleden hadden de wens dat daar een duidelijke knip moest komen, dat er verschil gemaakt moest worden in de programmering tussen de

grote regionale opgave, waarbij de commissie begrijpt dat hoogwaardig OV het uitgangspunt is, en de kleine kernen met hun vitaliteitsbehoefte. De commissieleden gaven aan dat daar voldoende ruimte moest komen. Vanzelfsprekend is er in bijvoorbeeld Jaarsveld of Cabauw geen hoogwaardige OV beschikbaar. Dat wil niet zeggen dat de provincie daar geen uitbreidingsmogelijkheden biedt, ten behoeve van de vitaliteit wil de provincie dat zeker. Maar dat is een ander spoor. Beide zullen aandacht krijgen.

De gedeputeerde heeft een vroege versie van de concept visie gelezen en hem leek de hoofdstukindeling redelijk in balans.

Enkele vragen van D66 komen voort uit het misverstand over waar de memo over ging. Hij ging aan de ene kant over de outline en aan de andere kant over het onderwerp verstedelijkingsstrategie voor de drie Regio's. Als men het niet compleet of integraal genoeg vindt, dan klopt dit.

Mevrouw De Widt wees op een zin die niet af was. De wijze waarop zij de zin aanvulde komt overeen met hoe dit bedoeld was.

FvD stelde dat GS al een beetje richting geven en keuzes maken. Dat is juist en het is ook de bedoeling.

De VVD merkt op dat keuzes en richting juist gemist worden en vroeg wat bovenaan staat. GS gaan geen volgorde maken in natuur, wonen, energie, recreatie et cetera. GS willen zoeken naar een aantal principes zoals die in het Koersdocument staan. Het combineren en clusteren van functies zijn manieren waarop GS ervoor willen zorgen dat de vele opgaven kunnen landen in de provincie met behoud van kwaliteit. Dit sluit aan bij de verstedelijkingsstrategie die GS voor ogen hebben.

Over de RES en de relatie tot Natura 2000 en NNN wordt gesproken bij de presentatie bij agendapunt 2.3 Energie.

De VVD heeft behoefte aan kaarten. Die worden opgenomen in het concept voorontwerp.

Het is de bedoeling dat overal duurzaam wordt gebouwd.

De PvdD is voorstander van het overal eisen van nul op de meter. Maar als dat betekent dat er geen woning gebouwd gaat worden, heeft de provincie daar zelf nadeel van. Als een bouwproject niet energieneutraal is, zou wel op zijn minst gemotiveerd moeten worden waarom dat niet mogelijk is. FvD vestigt de aandacht op een HOV Science Park-Amersfoort. Of dit een tram, bus of iets anders wordt, gaat niet in de visie bepaald worden. In de visie zal staan dat dit een belangrijke ontwikkeling wordt gevonden, integraal, om de opgave mogelijk te maken. Het is te vroeg om het in de visie vast te leggen.

De heer Weyers concludeert dat er alleen wordt vastgesteld dat er een definitief HOV-tracé komt, dat er iets komt tussen USP en Amersfoort met het label HOV, waarna het nog alle kanten op kan. De heer Weyers zegt 'het komt'. Gedeputeerde Van Essen benadrukt dat het een visie is. Er is een samenhang van opgaven en daarbij achten GS deze ontwikkeling wenselijk. HOV kost geld, vraagt ruimte en inpassing. Het is voorbarig om te stellen dat HOV er komt, maar met het opnemen in de visie zeggen GS dat de ontwikkeling uitwerking verdient.

Gedeputeerde Van Essen vervolgt de beantwoording van de vragen.

FvD vraagt of het juridisch mogelijk is om lokale bedrijven voorrang te geven. De gedeputeerde kan zich voorstellen dat dit zo niet opgenomen moet worden. Ook hierover is de vorige keer gesproken. GS willen in de provincie terughoudend zijn met bedrijven die veel ruimte vragen en relatief weinig arbeidsplaatsen bieden. GS willen beginnen met revitalisering en het slimmer benutten van bestaande bedrijventerreinen.

De PVV spreekt de wens uit dat er snel gebouwd gaat worden. Dit hoeft inderdaad niet te wachten op een Omgevingsvisie. De visie is er tot 2050. Er zijn woningbouwplannen in de provincie voor bijna 90.000 woningen. De realisatie van de plannen heeft de volle aandacht, gedeputeerde Van Muilekom is hier druk mee. Het betekent ook dat de voorwaarden hiervoor gecreëerd moeten worden, waaronder mobiliteit. GS zijn daarom verheugd dat zij met BO MIRT zaken hebben kunnen doen, zodat de woningbouwplannen ook gerealiseerd kunnen worden.

De PVV vraagt ervoor te zorgen dat er voldoende plancapaciteit voor na 2030 beschikbaar komt. Dat is precies de reden waarom GS in de memo voor de verstedelijkingsstrategieën hebben aangegeven

in welke denkrichting zij werken. De Staten worden hier nu al in meegenomen. In de visie wordt deze koers uitgezet, zodat aantrekkelijke en kansrijke locaties vanaf 2020 uitgewerkt kunnen worden. Mevrouw Broere hoort nog steeds niet een oplossing voor bijvoorbeeld Oudewater, dat buiten de rode contouren wil bouwen. Dat geldt ook voor andere kleine kernen. De rode contour blijft gehandhaafd. Zij vraagt of hier een keer iets aan wordt gedaan.

Gedeputeerde Van Essen meent dit in zijn beantwoording van de vragen van het CDA aangegeven te hebben. Bij grote aantallen woningen willen GS sturen op welke locaties die landen, dat is niet op iedere willekeurige locatie. Juist vanwege de samenhang van de opgaven moet daarin een bepaalde koers gevolgd worden. Gezien de grote problematiek rond vitaliteit in de kleine kernen willen GS daar extra ruimte geven. Op het moment dat er binnen de rode contour geen ruimte is, wordt die bij kleine kernen erbuiten gegeven.

Mevrouw Maasdam formuleert het mooi als het gaat om meegroeien van groen: bij de bouw van tien woningen moet niet de eis gesteld worden dat er een speeltuintje wordt geplaatst. Als het gaat om een balans in groen en groei, dan is het evident dat bij een kleine kern daar meestal niet de uitdaging zal liggen. Er is vaak voldoende ruimte voor inwoners om in een groene omgeving te verblijven. Die uitdaging is pregnanter in een stedelijke omgeving.

In reactie op de vraag van de PvdD over de groene contour antwoordt gedeputeerde Bruins Slot dat in het coalitieakkoord geld ter beschikking is gesteld om de aanleg van de groene contour te versnellen. Na vele jaren vrijwilligheid zit men momenteel op 60 hectaren, er is dus nog een slag te slaan. GS laten pilots lopen rond het komen tot een nieuwe inrichting en over welke resultaten dat oplevert. Ook wordt langzamerhand gekeken naar nieuwe verdienmodellen, waarbij bijvoorbeeld met zonne-energie geld kan worden opgehaald om uiteindelijk betere natuur te realiseren. Dit lukt niet van de ene op de andere dag. Hiervoor is de tijd tot 2040 nodig.

De Omgevingsvisie is de overkoepelende visie van hoe GS zaken willen realiseren. Als andere zaken opgepakt moeten worden, wordt daar aandacht aan besteed, ook in andere documenten.

De notitie Houtopstanden is in de commissie RGW aangekondigd. Hierin zullen de voedselbossen zeker worden meegenomen.

Klimaatneutrale, natuurinclusieve, circulaire en diervriendelijke landbouw die economisch rendabel is, dit willen GS tot stand brengen in de provincie. De terminologie komt uit de Landbouwvisie en de Samenwerkingsagenda Landbouw. Misschien kan dit langzamerhand getransformeerd worden naar de meer compacte term kringlooplandbouw.

Mevrouw De Man vraagt wederom wat een kleine ontwikkeling is, zeker bij de wat kleinere kernen. De vorige keer zijn het afwijkingskader en de uitgesplitste voorwaarden besproken. Zij vraagt of die ook gelden voor de afwijkingen van de kleine kernen, in het kader van vitaliteit. Eén van de voorwaarden daarbij is dat de groenontwikkeling gelijke tred moet houden met de rode ontwikkeling. De gedeputeerde spreekt zichzelf tegen of zij begrijpt dit verkeerd.

Gedeputeerde Van Essen wijst erop dat hetgeen de vorige keer gepresenteerd werd, *work in progress* was. Hierover heeft de commissie een aantal zaken meegegeven, bijvoorbeeld dat HOV-eisen in een kleine kern wat vreemd zijn. Men kan 'Groen groeit mee' als eis stellen in een kleine kern, maar het is waarschijnlijk een dode letter omdat het in 99% van de gevallen niet nodig zal zijn. Na het gesprek van de vorige keer zullen zaken veranderen, de systematiek wordt verder uitgewerkt. De commissie gaf ook aan een helderder onderscheid te willen tussen kleine kernen en grote regionale opgaven. Momenteel wordt dit verwerkt.

De voorzitter rondt de bespreking van dit onderwerp af.

2.2 Landelijk gebied

Gedeputeerde Bruins Slot geeft een toelichting bij het onderwerp.

Veel van de vragen in de bestuurlijke bijeenkomst met de wethouders gingen over het kwaliteitsinstrumentarium en over wat er gebeurt als men een rode ontwikkeling in het landelijk

gebied wil doen. De Omgevingsvisie heeft nu de juiste woorden en de Omgevingsverordening heeft, als die daarbij aansluit, de juiste invulling. Er zijn wel zorgen over de manier waarop men in de praktijk met elkaar gaat werken. Gedeputeerde Van Essen gaf het al aan, gaat men ervoor zorgen dat de geest van de nieuwe visie en verordening goed landt in de manier waarop provincie en gemeenten met elkaar aan het werk gaan? In 2020 moet geïnvesteerd worden in de verandering van werkwijze. Dit wil zij als startpunt meegeven.

De voorzitter geeft het woord aan mevrouw Raijmaekers.

Aan de hand van sheets geeft mevrouw Raijmaekers een presentatie over het landelijk gebied.

Bij het vorige agendapunt is gesproken over woningbouw bij kleine kernen. Gedeputeerde Van Essen wijst erop dat in de presentatie enkele rood voor groen opties te zien waren, bijvoorbeeld de kernrandzone. Hij benadrukt dat dit de huidige mogelijkheden zijn en dat die blijven. Dit is voor-wat-hoort-wat. Daarnaast komt de mogelijkheid van uitbreiding bij kleine kernen. Dit zijn ontwikkelingen die primair gericht zijn op iets anders, op groenontwikkeling, op het verbeteren van de kernrand. In de slipstream kan ook kleinschalige woningbouw worden gerealiseerd. Daarnaast wordt aan kleine kernen de mogelijkheid geboden om binnen marges uit te breiden

De voorzitter geeft de commissieleden de gelegenheid om vragen te stellen.

Mevrouw Maasdam bedankt voor de heldere presentatie.

Zij vraagt of vastgehouden wordt aan de huidige regels in de PRV ten aanzien van de vrijkomende agrarische bebouwing (VAB).

Mevrouw Broere merkt op dat voor de kernrandzone in de afgelopen periode veel aandacht is geweest. Het is nooit van de grond gekomen omdat de gemeenten dit moeilijk vinden. Zij adviseert om daar aandacht aan te besteden.

Mevrouw Van Gilse is van mening dat meer ruimte gegeven moet worden aan buitenplaatsen en zij informeert naar de mogelijkheden voor ontwikkeling. Ze zijn openbaar en het onderhoud is duur. Er staat dat in al die gevallen de verstedelijking kleinschalig en zorgvuldig is. Zij vraagt wat kleinschalig hier betekent.

Zij informeert of de voorwaarden voor het afwijkingskader voor wonen ook gaan gelden voor de woningen in de kernrandzones.

Mevrouw Rikkoert informeert naar hoe de Omgevingsvisie in relatie staat tot de Natuurvisie en de Landbouwvisie.

Er wordt vooral gesproken over de mogelijkheden voor rood in combinatie met groen. Haar fractie hoort graag hoe, als men gaat uitbreiden, extra geïnvesteerd kan worden in groen.

Mevrouw De Widt stelt dat in het huidige stadium duidelijk is dat er in het landelijk gebied veel is en moet. De kwaliteit moet daarbij behouden blijven. Het wordt echter niet duidelijk hoe dit moet.

De heer Hazeleger vraagt of inzichtelijk te maken is hoe vaak de afgelopen jaren gebruik gemaakt is van kernrandzones, welke gemeenten dit waren en wat er is gerealiseerd. Hij meent dat veel gemeenten dit niet gebruiken en kent voorbeelden waarbij de inzet hiervan niet wenselijk was. Het woord recreatiezone is hem onbekend en hij vraagt of dit nieuw is en wat er de bedoeling van is.

Mevrouw De Boer dankt voor de presentatie. Het was nuttig om die tevoren in te kunnen zien.

Er wordt gesproken over kwaliteit en kwaliteitsregels. Zij vraagt zich af of hier criteria voor zijn.

Het moet voor ambtenaren duidelijk zijn wanneer kwaliteitswinst wordt geboekt.

Er wordt gesproken over gewenste samenwerking. Zij informeert naar hoe die wordt vlotgetrokken.

De heer Karatas dankt voor de presentatie en de uitleg van de gedeputeerden. In het bestuurlijke gesprek vroegen de wethouders hoe de geest van de Omgevingsvisie landt in de uitvoering. In de presentatie kwamen concrete dingen naar voren. Als een agrariër wil stoppen, worden alternatieven geboden. Daarbij zou kwaliteitswinst geboekt moeten worden. De vraag is echter wat de kwaliteit inhoudt, hoe de agrariër wordt geholpen met een nieuwe toekomst en hoe de provincie de agrariër concreet ondersteunt. Hij informeert of hierover al ideeën bestaan. Sommige gemeenten gaven aan het zelf te kunnen, De vraag is dan hoe zij dat doen, wat hun ideeën zijn. De provincie kan daarvan leren.

De heer Bart merkt op dat het bij kwaliteitswinst goed is als er ruimte is voor duurzame energie. Een voorbeeld is een zonneweide; als gesproken wordt over kwaliteitswinst, moet gekeken worden naar de wijze waarop de panelen opgesteld worden. Daar is winst voor biodiversiteit te behalen. Hij vraagt of dit meegewogen wordt in de kwaliteitswinst, hoe dit gebeurt en welke ideeën hierover bestaan.

Gedeputeerde Bruins Slot gaat in op de vraag van mevrouw Maasdam over de vrijkomende bebouwing. GS houden vast aan die regels. Maar er ligt een enorme opgave op de VAB in de provincie. Onlangs is door PS een motie van de SGP aangenomen om ervoor te zorgen dat het andere uitwerking krijgt. In oost is er ontwikkeling, in west gebeurt dit minder. Als men van regel naar praktijk wil, dan moet dat samen met gemeenten opgepakt worden. De lijn van de regels blijft hetzelfde, ze worden verduidelijkt. Daarnaast moet er meer samenwerking gezocht worden want regels alleen lossen de problematiek niet op.

PVV en SGP stelden vragen over de kernrandzone. Dit instrument is minder gebruikt dan andere. Dat betekent dat in de komende periode, als het gaat om samenwerking, erop ingezet moet worden dat dit meer kan worden toegepast. Het beleid rond de kernrandzone is in de herijking van de Omgevingsvisie simpeler gemaakt. Er is samenwerking voor nodig om dit voor elkaar te krijgen. De heer Hazeleger meent dat mevrouw Maasdam bang was dat regels in de weg zouden staan bij de VAB en dat zij voorstelde om wat regels te schrappen, een interessante suggestie.

Mevrouw Maasdam merkt op dat zowel de gedeputeerde als de heer Hazeleger gelijk hebben, zij het dat zij andere bewoordingen gebruikt. De motie, die bij de begroting aan de orde was, geeft nadrukkelijk de aanpak en extra inzet weer die nodig zijn. Zij roept in herinnering dat er vroeger verschillende sessies zijn geweest met gemeenten en met de Staten waarin gekeken werd of de regels knelden. Er kwamen goede voorbeelden naar voren, onder andere uit Barneveld waar gezegd werd dat men ook net anders naar de regels kon kijken. Zij stelt nadrukkelijk dat de regels niet weg hoeven, wel zou zij willen nagaan waar het knelt en of de provincie daar wat mee moet. Iedereen is het eens over het doel; een drastische vermindering van de VAB.

Gedeputeerde Bruins Slot merkt op dat de regels verduidelijkt worden. Zij hoort een oproep om na te gaan wat hierover eerder gewisseld is in de Staten en dat naast de verduidelijking van de regels te leggen, om zo na te gaan of het de lijn is die eerder in de debatten is ingezet. De Staten bepalen later of dit een goede vertaling heeft gekregen.

Gedeputeerde Bruins Slot vervolgt de beantwoording van de vragen.

Mevrouw Van Gilse vraagt wat kleine verstedelijking inhoudt. Dit betreft bijvoorbeeld het leggen van een aantal zonnenvelden om meer beheer en onderhoud te kunnen financieren. Met deze kleine, passende verstedelijking wordt een verdienmodel voor beheer en onderhoud gemaakt. Daarbij moet men niet aan honderden hectaren denken, maar aan een aantal hectaren dat landschappelijk in te richten is en past bij het geheel van de buitenplaatsen. Uiteindelijk moet het kwalitatief en qua kosten en opbrengsten in evenwicht zijn.

In reactie op de vraag van mevrouw Rikkoert licht de gedeputeerde toe dat de Landbouwvisie en de Samenwerkingsagenda Landbouw onder de Omgevingsvisie hangen. De Omgevingsvisie moet een goede vertaling zijn van wat de Staten eerder hebben vastgesteld.

Op de vraag van mevrouw De Widt naar wat kwaliteit is, antwoordt de gedeputeerde dat er verschillende soorten kwaliteit zijn. Er zijn kwaliteiten in de zin van Natura 2000, dan is het neergelegd in een natuurbeheerplan. Als men een ontwikkeling doet in het groen die bijvoorbeeld rood is, dan moet dit een goede landschappelijke inpassing hebben. Het moet op een bepaalde manier duurzaam zijn.

Recreatiezones zijn er al, men ziet ze rond grote stedelijke gebieden. Daar wordt verstedelijking toegepast door bijvoorbeeld het bouwen van een horecavoorziening om gelden te genereren om ook de groene ontwikkeling goed te kunnen doen. Dan ligt er een verdienmodel onder.

Ook mevrouw De Boer vroeg naar criteria voor kwaliteit. In de verordening en de toelichting wordt dit met voorbeelden verduidelijkt. Zij benadrukt dat er een gemeentelijke keuzevrijheid moet zijn.

De vragen van de heren Karatas en Bart beantwoordt de gedeputeerde als volgt. De Provinciale Omgevingsvisie (POVI) wordt uitgewerkt in de gemeentelijke omgevingsvisie. In de POVI wordt een kader gesteld van hoe ervoor gezorgd wordt dat de komende jaren op een eenduidige uniforme manier, met de vele opgaven, een kwalitatief goed landelijk gebied verkregen wordt. Met de nieuwe Omgevingsvisie ligt meer beleidsvrijheid bij gemeenten om er invulling aan te geven. De Omgevingsvisie daagt de provincie uit om minder gedetailleerd te zijn en meer vertrouwen te geven. Dat betekent iets voor de wijze waarop samengewerkt wordt, afspraken worden meer aan de voorkant gemaakt. Dat vraagt wel wat. Mensen zijn gewend om dit soort werk al vijftien jaar heel goed te doen. Het is niet alleen een transitie maar het is ook een transformatie.

De heer Karatas constateert dat gemeenten en provincie constant met elkaar in gesprek zijn. Zaken worden afgestemd, er wordt gesproken over hoe men de toekomst ziet. Hij vraagt zich af hoe gemeenten staan in de transitie, de grote verduurzamingsopdracht, de grote woningbouwopgave en de combinatie van de complexe opgaven. Hij vraagt beide gedeputeerden hierop te reageren. Gedeputeerde Van Essen stelt dat de relatie tussen de verschillende opgaven één van de grote uitdagingen is. De heer Karatas vraagt hoe dit wordt opgepakt in visie en verordening. Er worden programma's aan toegevoegd, er zijn regiodeals. Dat zijn voorbeelden van hoe geprobeerd wordt om samen met gemeenten de opgaven integraal aan te pakken en slimme combinaties te zoeken.

Gedeputeerde Van Essen vervolgt de beantwoording van de vragen.

Twee fracties vroegen hoe vaak kernrandzones worden toegepast. Hiervan is eerder een overzicht verstuurd. Hij zegt toe dat de Staten opnieuw een overzicht hiervan zullen ontvangen. Bij de herijking wordt bekeken hoe dit versimpeld kan worden zodat het makkelijker toepasbaar wordt.

De criteria voor kernrandzones en uitbreidingslocaties zijn niet dezelfde. Bij uitbreidingslocaties begint dit het wonen, dat is het doel. Vervolgens wordt bekeken hoe dit goed ingepast kan worden. Bij kernrandzones wordt kwaliteit toegevoegd en is wonen een verdienmodel. Een aantal voorwaarden voor wonen is daar ook van toepassing, maar niet in dezelfde mate.

De PvdA vraagt hoe de samenwerking wordt ingevuld. Ook nu is er periodieke overleg met gemeenten, ook over de combinatie van opgaven. Dat zal zeker vervolg krijgen. Bij de regionale programmering voor wonen en werken (en misschien energie) wordt ook met gemeenten overlegd. Voor specifiek het landelijk gebied geldt dat de huidige periodieke overleggen met gemeenten hiervoor gebruikt worden.

GroenLinks vroeg of bij zonnepanelen gelet kan worden op hoe ze opgesteld worden, of er gezorgd kan worden voor meekoppelkansen op het gebied van biodiversiteit en natuur. Bij agendapunt 2.3 komt terug dat hiervoor aandacht zal zijn in de verordening. Ook hier is de vraag hoe ver de provincie wil gaan en wat aan gemeenten overgelaten wordt. Er moet een balans worden gezocht. Er moet voldoende richting gegeven worden in de visie, zonder dat alles dichtgeregeld is. De heer Karatas sprak over vertrouwen en het geven van duidelijkheid. Daar ligt een spanningsveld. Met bijvoorbeeld instructieregels kan dit ondervangen worden, de provincie kan gemeenten vragen te motiveren hoe zij met bepaalde belangen rekening houden. Ook worden in de verordening slimme combinaties gezocht, een voorbeeld is hoe bij energie rekening gehouden kan worden met biodiversiteit. De rood voor groen regels zijn hier voorbeelden van, het een wordt benut om iets anders te financieren. Binnen visie en verordening worden mechanismen ingebouwd die slimme combinaties aanmoedigen.

In reactie op de vraag van de heer Karatas stelt gedeputeerde Bruins Slot dat er een verordening komt en er dus regels komen. Met de instructieregels kunnen zaken net anders worden ingericht, waarbij meer verantwoordelijkheid bij gemeenten wordt neergelegd om het goed te motiveren.

De voorzitter geeft de commissieleden gelegenheid om te reageren in een tweede ronde.

Mevrouw Maasdam laat weten dat de instructieregels niet zo zwart-wit zijn als zij eerder dacht.

De gedeputeerde noemde het voorbeeld van de zonnevelden. Mevrouw Van Gilse vraagt of er ook voorbeelden zijn voor buitenplaatsen, bijvoorbeeld woningen of nieuwe recreatiepunten.

Mevrouw Rikkoert herinnert aan haar vraag hoe ervoor kan worden gezorgd dat er bij meer rood geïnvesteerd wordt in groen.

De eerdere vraag over de buitenplaatsen was breder: hoe wordt kwaliteit gedefinieerd, hoeveel ruimte wordt gegeven? Gedeputeerde Van Essen laat weten dat in de verordening en in de toelichting erop voorbeelden worden gegeven ter verduidelijking. De ambtenaren die dit toepassen krijgen zo enige richtlijnen.

Op de vraag hoe ervoor gezorgd wordt dat, als er veel woningen gebouwd worden, de bewoners ook groen in de buurt van hun woonomgeving hebben, wijst hij erop dat in de verordening hierover een en ander wordt opgenomen. Bij woningplannen wordt gemeenten gevraagd om aan te geven hoe het groen daarmee gelijk oploopt. GS hebben niet de illusie dat dit grote vraagstuk is geregeld met een zin in de verordening, maar zijn ervan doordrongen dat het bredere aandacht vraagt. De vraag is ook hoe financiering hiervoor beschikbaar komt. Soms kan in exploitaties worden opgenomen dat dit gelijk oploopt. Een voorbeeld is het Ringpark. In dit verband zijn recreatieschappen van belang.

Gedeputeerde Bruins Slot vult aan dat er wat recreatie betreft een belangrijke taak bij gemeenten ligt. In de ontwikkeling en de planfase moet hier rekening mee gehouden worden.

In reactie op de vraag van mevrouw Van Gilse bevestigt zij dat dit om kleinschalige ontwikkelingen gaat. Het kan divers zijn, het kan woningbouw, recreatie of energie zijn. Het zijn vaak buitenplaatsen die op bijzondere plekken liggen, met veel NNN of in de buurt van andere zaken. De ontwikkelingen moeten ook passen binnen de Wet natuurbescherming.

De voorzitter rondt de bespreking van dit agendapunt af.

2.3 Energie

Gedeputeerde Van Essen geeft een toelichting bij het onderwerp.

De vorige maand is over het thema Energie gesproken in de commissie. De opkomst was toen vrij klein omdat gelijktijdig de commissie BEM vergaderde. In de vorige vergadering is de conclusie getrokken dat het goed zou zijn de presentatie nogmaals te houden.

De presentatie is verder ontwikkeld, maar er moeten hier en daar nog knopen worden doorgehakt.

De voorzitter geeft het woord aan mevrouw Raijmaekers.

Aan de hand van een serie sheets geeft mevrouw Raijmaekers een presentatie over energie.

De voorzitter geeft de commissieleden de gelegenheid om vragen te stellen.

De heer Boswijk dankt voor de heldere presentatie.

De kaarten geven veel inzicht, maar ook wat angst. Eerder hebben de Staten een kanskaart in rood, oranje en groen gekregen. Hij neemt aan dat die kaart is afgestemd op de gepresenteerde kaarten. In de vorige kaart was er een categorie stedelijk gebied, dat was grijs gemarkeerd. Hij vraagt

of dit betekent dat er in het grijze gebied helemaal niets gaat gebeuren. E zijn namelijk specifieke stukken grond in het stedelijk gebied, bijvoorbeeld de 600 hectaren die braak liggen bij de afrit bij Breukelen, die grijs zijn, maar op zich een goede locatie zijn.

Op de kaart is de polder Arkenheem als groen aangeduid, in Gelderland is dit als rood aangeduid. Hij vraagt in hoeverre het beleid wordt afgestemd met aangrenzende provincies.

Als men alle kaarten over elkaar heen legt, is te zien dat met name bij infrastructuur en grote industrieterreinen niet veel mogelijk is, terwijl in het coalitieakkoord staat dat daar de focus op zal liggen. Hij vraagt hoe zich dit verhoudt. Hoe verhoudt zich dit met Lage Weide? Zijn fractie ziet dit ook als een kansrijke locatie.

Vijfheerenlanden heeft grote potentie, maar hij maakt zich zorgen over de uiterwaarden. Het is een typerend landschap.

Is het niet verstandig om bij een polder die in groen is aangegeven, een percentage vast te stellen, bijvoorbeeld maximaal 30% van de polder? Men zou de kaart zo kunnen interpreteren dat in de hele polder zonnepanelen kunnen worden neergelegd. Dat lijkt hem niet wenselijk.

Mevrouw Broere heeft het woord biomassa niet horen vallen. Zij zou het toejuichen als dit in de provincie Utrecht stopgezet wordt. Zij vraagt of de Staten ervan uit kunnen gaan dat biomassa in de toekomst niet meer toegepast wordt. Meer dan de helft van de duurzame energie in Nederland wordt geleverd uit biomassa. De uitstoot ervan is heel ongezond.

De heer Weyers laat weten dat een fractie als FvD verdrietig wordt van alle donkere kleuren. Hij vraagt of de laatste twee gecombineerde kaarten uit de presentatie zo spoedig mogelijk toegevoegd kunnen worden aan een tweede versie van de presentatie. De impact op de gebieden waar het zou kunnen gebeuren in de meest intensieve vorm wordt zo goed duidelijk.

Mevrouw Van Ulzen complimenteert GS met het feit dat er meerdere soorten energie worden opgenomen in de Omgevingsvisie. Haar fractie pleitte daar al langer voor. Niet alleen zon en wind, maar ook het concentreren van duurzame opwekking is een belangrijk punt. Zij vraagt of de lijst met meerdere bronnen limitatief is.

Met zon en wind wordt expliciet gekozen voor de korte termijn. Het is echter ook een lange termijnvisie en zij vraagt hoe dat te herkennen is in de presentatie.

Op een gegeven moment heeft de provincie de RES gefaciliteerd en dan ziet de kaart er anders uit. Wat is dan het vervolg?

De uitvoering van de op te stellen RESsen wordt gefaciliteerd. Er zijn een paar no go's. Wat gaan GS doen als men een eigen RES op papier zet, zonder na te denken over het provinciaal beleid?

Zij vraagt naar de hiërarchie van de verschillende lagen van de Omgevingsvisie. Haar fractie heeft de kaarten op elkaar gelegd en kreeg een ander beeld dan de nieuwe kaarten geven. Zij vraagt of het überhaupt mogelijk is om door het op elkaar leggen van kaarten een conclusie te trekken. Iedereen kan de kaarten op elkaar leggen en zij vraagt wat dit voor invloed heeft op de grondspeculatie.

Er is onvoldoende ruimte voor de zonnevelden, zo wordt aangegeven. Dit geldt voor veel meer ruimtevragers en zij informeert naar de reden waarom de focus op zonnevelden wordt gelegd.

Wat de wijze van zonnevelden betreft met het oog op biodiversiteit: tijdens een werkbezoek is uitgelegd dat de panelen beter schuin gelegd kunnen worden, onder een hoek. Zij vraagt hoe dit punt zal terugkomen.

Zij informeert naar de betekenis van de zin '*Zuid-opstelling in verband met bodemkwaliteit*'.

Er staat dat kavelruil besproken wordt. Zij vraagt wat ermee wordt bedoeld en wat de rol van de provincie hierbij is.

Het lijkt onder dezelfde vergunning mogelijk te zijn om een windmolen te vervangen na het einde van zijn levensduur. Moet de nieuwe windmolen dan ook 3 megawatt leveren?

Mevrouw De Widt kreeg meer duidelijkheid over welke kant de provincie op kan gaan. De paarse kaarten kosten wat meer tijd. Het zou jammer zijn als het uiteindelijk alleen een afstreepoefening is

en een ruimte overgehouden wordt. Dit helpt niet bij het streven naar kwaliteit. Zij zou graag willen zien hoe dit opgelost wordt.

Zij informeert wat de provincie doet als de RESsen samen niet het gewenste resultaat brengen. Stel dat uit de RESsen iets komt dat voor de provincie strijdig is met de ruimtelijke kwaliteit. Alles schuift naar de rand en daar liggen juist Natura 2000-gebieden die juist robuuster gemaakt moeten worden en daar is ruimte voor nodig. Dat gaat niet passen. Zij heeft hier niet veel vertrouwen in.

De heer De Harder dankt voor de heldere presentatie, de tweede van mevrouw Raijmaekers. In het debat over de RES is gesproken over de gezondheid bij deze ontwikkelingen. Als voorbeeld noemt hij het geluid bij windmolens. Zijn fractie is er voorstander van om dit onderdeel van het afwegingskader te laten zijn omdat er inmiddels veel kennis over is opgedaan en erover te adviseren valt. Dat advies zou dan mee moeten wegen in het afwegingskader.

VVD en GroenLinks spraken over het bevorderen van biodiversiteit door zonnevelden. Misschien kan hier via de Omgevingsvisie enige sturing op komen en anders misschien via het Energieplan.

Er is deze ochtend over geothermie gesproken. Dit ontwikkelt zich tot een bewezen techniek. Hij vraagt of het zinnig is om daarvan een kanskaart op te nemen in de Omgevingsvisie.

Er is over ruimtelijke kwaliteit gesproken. Bij windmolens die minimaal 3 megawatt moeten opwekken spreekt men over turbines van ongeveer 80 meter. Hij vraagt hoe hierbij ruimtelijke kwaliteit wordt gedefinieerd, hoe dit geborgd wordt als er resultaten zijn via de Omgevingsvisie.

De heer Hazeleger memoreert dat de vorige keer is gesproken over het verschil tussen ganzenrustgebieden en weidevogelgebieden. Het is hem echter niet helemaal duidelijk. De provincie werkt toe naar 2040 en de RESsen werken toe naar 2050. Hij vraagt wat leidend is.

Hij is benieuwd naar hoe het in de ruimtelijke Omgevingsvisie komt.

Kernenergie en thorium worden niet genoemd, terwijl de horizon op 2050 ligt. Onlangs gaven GS aan dat het een nog niet bewezen techniek is. Het werd opengelaten hoe dit in de toekomst zou zijn.

Spreker vraagt of is uitgerekend of het allemaal kan, of er voldoende ruimte is om met windmolens en zonnepanelen de doelstellingen van de provincie te halen. Als men de kaarten bekijkt, mag men blij zijn met Vijfheerenlanden. Dat is een kansrijk gebied. Verder blijven er weinig plekken over waar ze kunnen worden neergezet.

De heer Strandstra wijst erop dat in 2030 aan het Klimaatakkoord voldaan moet worden. Bij de bespreking van het Klimaatakkoord beaamde de gedeputeerde dat bovenop de doelstelling van het Klimaatakkoord nog maatregelen genomen moeten worden. Dan moet bijvoorbeeld op 55% worden ingezet. Hij hoort hier graag een reactie op en vraagt of dit terugkomt in de visie.

Net als de PVV vindt de PvdD het onverstandig om in te zetten op biomassa. Volgens hem stond die in het rijtje als bio-energie. Hij vraagt of dit betekent dat er meer ruimte moet komen voor biomassa.

In Heinoord in Zuid-Holland wil men 1.000 bomen kappen voor de plaatsing van 5 windmolens. Dat is voor hem de wereld op zijn kop. Hij hoort graag van GS dat, als ruimte wordt geboden voor windmolens, er beperkingen worden opgenomen zodat dit niet kan gebeuren in de provincie Utrecht.

Mevrouw Krijgsman dankt voor de duidelijke presentatie.

Zij zag dat het gebied van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug lichtgroen gekleurd was en vraagt of dit betekent dat er aan de randen wel wat mogelijk is.

In de presentatie wordt verschil gemaakt tussen typen windmolens, waaronder die tot 20 meter en veel grotere van 3 megawatt. Waar komt de grens van 20 meter vandaan, is die arbitrair?

De heer Bart dankt voor de heldere presentatie en voor de kaarten. Er zijn al veel vragen gesteld. Hij sluit zich aan bij de vraag van het CDA over wat er mogelijk is in het stedelijk gebied.

De kleuren waren af en toe lastig te onderscheiden. Hij doet de suggestie om hiernaar te kijken.

Hij vraagt wat dit alles zegt over hoeveel energie die de provincie kan opwekken. Vanuit de U16 is een doelstelling geformuleerd, ook Regio Foodvalley en Regio Amersfoort zullen toewerken naar een bepaald doel. Hij zou hiervan graag de cijfers zien. Bij het nationaal programma RES zitten wel kansenskaarten met specifieke opwekgetallen. Is dit ook mogelijk voor het ruimtelijk beleid zodat hier meer inzicht in komt?

Gedeputeerde Van Essen dankt voor de complimenten aan mevrouw Raijmaekers voor de beide presentaties.

Hij plaatst een en ander in context, ook in relatie tot de RESsen. In de Omgevingsvisie en -verordening worden de hoeken van het speelveld voor de RESsen bepaald, de randvoorwaarden waarmee rekening gehouden moet worden. Dit zijn gebieden die de provincie wil beschermen, gebieden waar het onder voorwaarden mag. De uitwerkingen daarvan en waar binnen de mogelijkheden locaties gevonden gaan worden, vindt in de RESsen plaats. In de geest van de Omgevingsvisie willen GS daar niet meer dan nodig sturend in zijn. Ook gemeenten hechten aan landschappelijke kwaliteit. Er werd gevraagd of er bijvoorbeeld bij een polder van 1.000 hectaren een percentage gehanteerd moet worden dat gebruikt kan worden. De gemeenten maken ook deze afwegingen. In de geest van de Omgevingswet moet niet meer dan nodig dichtgeregeld worden. Wel moet duidelijk aangegeven worden wat de provincie echt wil beschermen. Daarbij kan men denken aan Natura 2000-gebieden. Binnen de RESsen moet voldoende ruimte aan gemeenten worden gelaten om in regionaal verband afwegingen te maken.

De heer Hazeleger had deze teksten graag uitgesproken horen worden bij de woningbouw. Hij betreurt het dat er een groot verschil is tussen de benadering van GS bij de woningbouw en bij de bouw van windmolens. Bij woningbouw worden de kaders duidelijk aangegeven en wordt gezegd dat het niet teveel aan gemeenten overgelaten moet worden. De ruimtelijke kwaliteit moet worden gewaarborgd. De heer Boswijk vroeg het eerder: worden hele polders vol gezet of stelt de provincie een percentage vast? De gedeputeerde geeft dan aan dat dit aan gemeenten overgelaten wordt, die kunnen dit zelf beschermen. Dat kunnen zij echter bij woningbouw ook.

Gedeputeerde Van Essen wijst erop dat de provincie aan tafel zit bij de RESsen. De methodiek is vergelijkbaar. Bij beide worden kaders aangegeven. Uiteindelijk volgt de uitwerking ervan het model van regionale programmering. Voor beide is dit een goed model. Het bijzonders is dat bij energie de RESsen ontwikkeld worden, er is dus al een regionaal proces om de opgaven te laten landen.

Mevrouw Van Ulzen vraagt wat er gebeurt als men iets doet dat niet past bij het provinciaal beleid. Gedeputeerde Van Essen licht toe dat de RESsen zullen moeten bewegen. De vergunningen voor de plannen die daaruit komen zullen niet voor januari 2021 aangevraagd worden. Het moet passen in het ruimtelijk beleid van de provincie. Als in een verordening staat dat in een ganzenrustgebied geen plek is voor een windmolen en een gemeente komt met een plan daarvoor binnen de RES, dan vormt het provinciale beleid daarvoor een barrière. Daarom is het goed dat de provincie aan tafel zit bij de RESsen en dat daar de denkrichting die de provincie ontwikkelt, besproken wordt.

Mevrouw Van Ulzen wijst erop dat, als de RESsen binnen de provincie het bod niet redden, er een bod komt uit Den Haag. Zij vraagt of dat ook moet voldoen aan de verordening.

Gedeputeerde Van Essen deelt mee dat, als de biedingen van alle RES-regio's niet optellen tot 35 terawattuur, het idee is dat de koepels, IPO, VNG en Unie van Waterschappen, gezamenlijk een methodiek gaan uitwerken voor de verdeling van de restopgave. Hij kan niet overzien of het denkbaar is dat provinciale regels doorkruist worden door het Rijk.

Gedeputeerde Van Essen vervolgt de beantwoording van de vragen.

De kaarten zijn illustratief en laten zien wat iets betekent. Zij zullen digitaal te raadplegen zijn. Bij veranderingen worden ze bijgesteld. Het plan is niet om de kaarten in de visie of verordening op te nemen, kaarten zijn snel gedateerd wat tot verwarring leidt.

De kleuren geven een beeld van waar welke mogelijkheden liggen. Deze keer waren tinten paars gebruikt. Het betekent niet dat op bepaalde gebieden per se windmolens of zonnevelden moeten

komen. Het zijn zoekgebieden waarvan de provincie zegt dat er geen gebiedspecifieke voorwaarden zijn. Da afweging waar de windmolens landen moet zijn beslag krijgen in de RES.

Het stedelijk gebied is in principe vrij. Voor windmolens gelden geluidscontouren. Dit is een grote barrière op heel veel locaties in het stedelijk gebied. Buiten de geluidscontouren zijn er in principe mogelijkheden, de heer Boswijk vroeg hiernaar.

Binnen de RES en zeker provinciegrensoverschrijdende RESsen wordt afgestemd met aangrenzende provincies. Hierin kunnen verschillen zitten, de provincie Gelderland gaat over het eigen beleid.

De heer Boswijk merkt op dat er weinig mogelijkheden langs infrastructuur en bedrijventerreinen lijken te zijn. Dit ligt voor een deel aan woningbouw. Met het uitkopen van enkele woningen kan meer mogelijk zijn. Het is niet zo dat langs alle snelwegen windmolens gezet kunnen worden, op bepaalde plekken zijn er restricties. Er zijn ook locaties langs infrastructuur waar mogelijkheden zijn. De heer Boswijk vraagt of Lage Weide nog een optie is.

Gedeputeerde Van Essen vermoedt dat daar momenteel geen additionele restricties zijn.

Een groot deel van de uiterwaarden bij Vijfheerenlanden zijn Natura 2000-gebieden. Dat is een categorie die uitgesloten wordt voor windmolens of zonnevelden.

Gedeputeerde Van Essen vervolgt de beantwoording van de vragen.

De PVV vroeg naar biomassa. Qua ruimtelijke impact is dit een ander type afweging, het betreft meer milieueffecten. Bij het debat over het Statenvoorstel voor het Klimaatakkoord is hier vrij uitgebreid over gesproken. GS hebben toen aangegeven dat er een onderzoek komt naar de toepassing van biomassa. GS zijn niet voornemens om, daarop vooruitlopend, extra voorwaarden op te nemen voor biomassacentrales. Hiervoor gelden natuurlijk milieunormen.

Mevrouw Broere vraagt of er dus onderzoek gedaan gaat worden.

Gedeputeerde Van Essen bevestigt dit. Het staat in het coalitieakkoord en de gedeputeerde heeft het toegezegd bij het debat over het Klimaatakkoord. Er is ook een motie over aangenomen. Onderzocht wordt wat de verschillende toepassingen zijn van biomassa, wat de verschillende (klimaat-)effecten daarvan zijn en wat wenselijke en onwenselijke toepassingen van biomassa zijn. Het is een breed veld met veel grondstoffen en toepassingen. GS proberen dit met andere provincies in beeld te brengen.

De heer Strandstra vraagt wanneer de resultaten van het onderzoek verwacht worden.

Gedeputeerde Van Essen licht toe dat het onderzoek wordt uitgezet in het eerste kwartaal van 2020. Het wordt extern uitgevoerd. Het is niet duidelijk wanneer de resultaten bekend worden.

De heer Strandstra vraagt of de gedeputeerde het eens is met de PvdD dat er geen nieuwe biomassacentrales moeten komen tot het onderzoek is ingezien.

Gedeputeerde Van Essen memoreert dat dit besproken is in het debat over het Klimaatakkoord. De rol van de provincie bij biomassa is niet het stellen van eisen aan wat in een dergelijke centrale gaat, maar aan wat eruit komt in de zin van emissies.

Desgevraagd door FvD laat de gedeputeerde weten dat hij ermee akkoord gaat als de kaarten aan de presentatie worden toegevoegd met het woord concept eroverheen.

De VVD geeft aan dat het concentreren een belangrijk uitgangspunt is, dat breder gekeken moet worden dan alleen naar zon en wind en dat dit in de visie moet worden opgenomen. Ook moet verder dan het jaar 2030 gekeken worden. De gedeputeerde geeft aan dit te willen doen. Als het gaat om de energieopgave zijn GS ervan doordrongen dat innovatie hard nodig is. Er ligt een heldere opgave tot 2030. De wereld houdt dan niet op en ook voor de periode daarna is innovatie hard nodig. Hij vraagt zich af hoe zinnig het is om een blauwdruk te maken van de energieopwekking in 2050. Het is goed om scenario's ervoor uit te werken. Het Energieplan wordt momenteel opgesteld, er wordt aan gedacht om dergelijke scenario's binnen dat plan uit te werken. Ook in de RESsen worden dit soort analyses voor 2030 en verder gemaakt. De vraag is dus hoe de provincie de energieopgave in een RES-regio invulling kan geven. Een aantal studies daarover zijn online te vinden, de U16 en Regio Amersfoort hebben een dergelijke studie laten doen. Die studies laten zien hoe denkbaar is dat de doelen voor 2030 gehaald worden. Het is denkbaar, maar met de huidige technologie heeft het forse impact. Innovatie is een belangrijk onderdeel om dit in te kunnen passen.

De VVD noemde grondspeculatie. Dit is niet helemaal te voorkomen. De provincie geeft de hoeken van het speelveld aan en geeft niet heel veel extra restricties. Partijen kunnen zelf ook dit soort kaarten maken. Een slimme ontwikkelaar heeft wellicht al eerder kaarten gemaakt.

In reactie op de vraag of er onvoldoende ruimte is voor zonnevelden geeft de gedeputeerde aan dat de provincie inderdaad meer ruimte wil bieden. De afweging wordt voor een groot deel bij de RESsen neergelegd, binnen heldere kaders en beperkingen. Een van de kaders betreft de relatie met biodiversiteit en met natuur. De zuidopstelling heeft een aantoonbaar betere impact op biodiversiteit, daarom is die als voorwaarde meegegeven voor zonnevelden.

De vraag of een grote molen vervangen kan worden door een kleinere molen lijkt hem theoretisch. Het is lucratiever om een grote molen te vervangen door een nog grotere molen met een hoger rendement. Wanneer energieopwekking een andere impact heeft, wordt een nieuwe vergunning aangevraagd. Het hangt ook af van de keuze van gemeenten, die kunnen additionele voorwaarden stellen.

De gedeputeerde is het eens met D66 dat het niet een afstreepoefening moet worden. Daarom proberen GS de restricties te beperken. Bij de Hollandse Waterlinie wordt niet gezegd dat dit een no go is, maar dat er energielandschappen denkbaar zijn en dat die moeten passen binnen het karakter van het gebied. De kaarten kunnen niet zo geïnterpreteerd worden dat waar een kleur is, niets kan. De Natura 2000-gebieden moeten inderdaad niet opgeofferd worden, daarom worden hier restricties voor opgesteld. Sommige wethouders vroegen of, als de natuurwaarde bij een Natura 2000-gebied de flora en niet de fauna betreft, een windmolen denkbaar is. Over dergelijke onderwerpen worden intern gesprekken gevoerd. Aan de ene kant moeten er heldere kaders komen, aan de andere kant moet er niet meer bekneld worden dan nodig is. Dit vraagt om keuzes.

De heer Harder vraagt of rekening gehouden wordt met de gezondheidseffecten van windmolens. Daar waar windmolens niet mogelijk zijn, heeft dit vaak te maken met geluidszones. Dat zijn wettelijke kaders om de gezondheidseffecten te minimaliseren tot een redelijk niveau.

De heer De Harder wijst erop dat dit één aspect is, specifiek op windmolens. Hij vraagt of als voorwaarde hieraan verbonden kan worden dat gezondheid minimaal wordt meegewogen in het besluit waar de molens neergezet worden.

Gedeputeerde Van Essen denkt na over wat voor voorwaarden dat zouden zijn. Als er extra criteria worden gesteld, moeten ze ook handhaafbaar zijn en voldoende richting geven. Als het gaat om geluidseffecten bij windmolens, dan zijn de wettelijke criteria een heldere waarborg. Hij dankt voor de suggestie. Hier kan eventueel naar gekeken worden.

Omdat geothermie bovengronds niet een grote ruimtelijke impact heeft, staat het niet op kaarten. Er zijn geen geothermie-kaarten voorzien voor de Omgevingsvisie. Er wordt seismologisch onderzoek gedaan en er kan pas een kaart gemaakt worden als de uitslagen er zijn. Zodra die beschikbaar is, is de informatie relevant voor de RESsen en voor de warmtetransitieplannen voor gemeenten.

De PvdA vraagt of de 20 meter grens willekeurig is gekozen. De 20 meter is ook opgenomen in de PRV. De impact op de ruimte is daarmee relatief beperkt. Boven de 20 meter wordt dit substantieel. Als er toch sprake is van ruimtelijke impact, kan beter gezorgd worden voor een forse opbrengst. Vandaar de grens van 3 megawatt. Daarvan kan afgeweken worden mits men dit kan onderbouwen.

De heer De Harder herinnert aan zijn vraag of het bevorderen van biodiversiteit bij zonneweides via de Omgevingsvisie geregeld kan worden.

Gedeputeerde Van Essen licht toe dat dit vooral ingevuld wordt door de zuid-opstelling. In natuurgebieden, bijvoorbeeld NNN of groene contour, kan men velden ontwikkelen ter financiering van groene contour. Dat stelt extra eisen aan de opstelling, zeker in een NNN. Dan moet worden nagegaan welke soorten er voorkomen. Een zonneweide moet de natuurkwaliteit niet schaden. Aan een dergelijk gebied zullen extra gebiedspecifieke eisen gesteld worden.

De SGP noemde kernenergie. In de visie wordt opgenomen dat voor de lange termijn innovatie nodig is. In de visie zal niet opgenomen worden of de provincie dat wil invullen met kernenergie.

Op de vraag wat leidend is, RES of Omgevingsvisie en -verordening, antwoordt de gedeputeerde dat in de verordening kaders zijn opgenomen waarbinnen de RESsen zich moeten bewegen.

De heer Hazeleger wijst erop dat in de POVI het doel is om in 2040 energieneutraal te zijn. De RES werkt ernaartoe dat de provincie in 2050 energieneutraal is. Zijn vraag is waarvan uitgegaan wordt. Gedeputeerde Van Essen licht toe dat er verschillende doelen zijn. Binnen de RESsen is het opwekdoel 35 terawatt. Hieraan werken de Regio's, ook aan warmtetransitieplannen. In het coalitieakkoord zijn doelen gesteld voor 2023, er is het doel voor 2040, er zijn landelijke doelen voor 2050, aansluitend bij het Klimaatakkoord. Het is verstandig om de verschillende doelen in relatie tot elkaar te stellen en na te gaan of er een logisch verband tussen zit. Momenteel ontbreekt dat inzicht. Het is de bedoeling dat dit onderdeel zal zijn van het Energieplan.

Gedeputeerde Bruins Slot vult aan dat kavelruil, niet alleen als het gaat om energie maar ook als het gaat om ontwikkeling in en bodemdaling van gebieden, echt van belang is. Het moet op een goede manier gestimuleerd worden. Ontwikkelingen moeten mogelijk gemaakt worden, maar dat betekent niet dat voor andere agrariërs in het gebied ontwikkelingen onmogelijk gemaakt worden. In de Agenda Vitaal Platteland is er geld om kavelruil te stimuleren bij natuurontwikkeling en een betere landbouwstructuur. Dat is er nog niet voor energie.

De voorzitter geeft de commissieleden de gelegenheid om te reageren in een tweede ronde.

De heer Strandstra herinnert aan zijn vraag over ruimte voor wind en massale bomenkap.

De heer Hazeleger geeft mee dat ervoor gezorgd moet worden dat de eisen minstens even strak en bij voorkeur strakker zijn dan bij woningbouw. In een woning kan men wonen en energie is er al.

Mevrouw Van Ulzen vraagt of de provincie het ook faciliteert als de 2,5 á 3 RESsen in de provincie een bod gaan doen dat hoger ligt. Zo ja, ten koste van wat zal dit gaan?

In reactie op de vraag van de PvdD wijst gedeputeerde Van Essen erop dat een boom kappen bijna altijd een herplantplicht vereist. Er zitten voorwaarden aan. Men is nog meer terughoudend met het kappen van bomen in natuurgebieden. Deze waarborgen gelden ook voor windmolens. De geschetste situatie zal voor een ontwikkelaar van een park niet aantrekkelijk zijn.

Gedeputeerde Bruins Slot vult aan dat, als er windmolens geplaatst worden in een natuurgebied waar een Wet natuurbeschermingsvergunning moet worden aangevraagd, dit beperkingen met zich kan meebrengen. Er is niet een generieke maatregel dat er bij het neerzetten van een windmolen rekening gehouden moet worden met het kappen van bomen. Er geldt wel een herplantverplichting. De heer Strandstra zou graag willen horen dat er niet een situatie gecreëerd wordt waarbij honderden bomen moeten verdwijnen voor windmolens. Zijn fractie is er zeker geen voorstander van dat met een herplantplicht goedgekeurd wordt dat 1.000 bomen gekapt worden.

Gedeputeerde Van Essen ziet dit niet gebeuren. Hij vraagt zich af of in een verordening moet worden opgenomen hoeveel bomen er voor een windmolen gekapt mogen worden. De intentie van de vraag is duidelijk. Het lijkt hem onwenselijk om grote aantallen bomen te kappen om een windmolen mogelijk te maken.

Desgevraagd licht de gedeputeerde toe dat het bod landelijk wordt bekeken. Het lijkt hem niet echt waarschijnlijk dat de provincie Utrecht met 35 terawattuur komt. Als de biedingen van alle regio's de 35 terawattuur fors overschrijden, dan is er geen restopgave te verdelen. Het zal dan aan de RES-regio's zijn om het bod tot uitvoer te brengen. De uiteindelijke opwek wordt dan hoger, in die zin is de 35 terawattuur een ondergrens. Hij weet dit niet 100% zeker.

Mevrouw Van Ulzen meent dat de ambitie van Amersfoort er nu al boven zit. Er moet over worden nagedacht. De 35 kan niet door 30 gedeeld worden, maar er kan wel een getal in de buurt aan gehangen worden.

Gedeputeerde Van Essen stelt dat dit gesprek ook in de Regio Amersfoort gevoerd moet worden. Men heeft daar gezegd dat er een elektriciteitsopwekking is waar zij 35 terawattuur aan bij willen dragen. De Regio Amersfoort wil 49% CO2-reductie halen. Er is een indicatieve berekening waarbij

wordt gezegd dat het ene volledig moet komen van het andere. Dan komt men met een heel hoog bod. Ook daar is dit *work in progress*. Ook in de Regio Amersfoort ligt voor de hand dat zij aan de slag gaan met isolatie en allerlei andere maatregelen. Ook daar zal een RES-bod door de betreffende raden geaccordeerd moeten worden.

Het risico dat de biedingen relatief laag zullen zijn is aanmerkelijk groter. Aan de Regio's wordt gevraagd om dat bod ook echt te leveren.

De voorzitter sluit de bespreking van dit agendapunt af.

2.4 Participatie

De voorzitter wijst erop dat het memo een keer eerder verspreid is. Met het oog op het late uur vraagt de voorzitter de fracties om aan te geven of zij ermee kunnen instemmen en of zij aanvullingen hebben.

Enkele maanden geleden werd het onderwerp participatie ook vooruitgeschoven. De heer Karatas vindt het jammer het dat het onderwerp als laatste behandeld wordt.

De memo ziet er goed uit. Het is positief dat veel inwoners betrokken worden op allerlei manieren. Hij zou regelmatig geïnformeerd willen worden over hoe dit wordt gerealiseerd.

Er moet ook gekeken worden naar manieren om de unusual suspects te betrekken. Dit zou op een actievere manier kunnen dan alleen door inloopavonden. Maatwerk is daarbij belangrijk.

Het is ook van belang dat het met gemeenten samen gebeurt.

Mevrouw De Boer laat weten dat haar fractie tevreden is over de memo. De gemeenten hebben hier ook een belangrijke taak in en zij gaat ervan uit dat wordt samengewerkt hierbij.

De heer De Heer wijst erop dat de informatieavonden op locatie niet concreet zijn ingevuld. Vorige keer waren die locaties in of net buiten de stad Utrecht. Hij benadrukt dat dit in uithoeken van de provincie, in de regio zou moeten gebeuren.

De heer Hazeleger is van mening dat de participatieavonden een hoog symbolisch gehalte hebben. Er komen weinig mensen. Op enquêtes wordt weinig gereageerd. De oorzaak is dat het een abstract onderwerp is. De focus moet vooral gelegd worden op participatie van gemeenten.

Spreker staat achter de inhoud van de memo.

De heer De Heer vindt dit een discussiepunt. De provincie moet juist naar de burgers gaan en hen zoveel mogelijk betrekken. Er moet niet alleen via de wethouders gecommuniceerd worden met burgers.

De heer Hazeleger is het hier in het algemeen mee eens, zeker als het om concrete projecten gaat. Dit onderwerp is echter zo abstract, een individuele bijdrage heeft weinig impact op het geheel.

De voorzitter merkt op dat de insteek is om met bewoners in gesprek te gaan.

Mevrouw De Widt deelt mee dat D66 blij is met de notitie. Zij sluit aan bij de opmerking van GroenLinks, Haar fractie vroeg eerder aandacht voor het benaderen van unusual suspects. Het is belangrijk om met zoveel mogelijk inwoners hierover in gesprek te gaan en te blijven.

Zij adviseert om richting jongeren niet meer gebruik te maken van Facebook maar van Instagram.

Zij vraagt of er SMART doelen zijn voor de ambitie van de provincie voor de mate van participatie, hoe wordt gemeten of die goed genoeg is?

Mevrouw Maasdam deelt mee dat haar fractie het een heldere notitie vindt, in lijn met wat eerder door de Staten is vastgesteld. Zij wil ook wijzen op het gebruik van Instagram.

Gedeputeerde Van Essen memoreert dat er avonden georganiseerd zijn. Op een jongerenavond kwamen tachtig jongeren af. Dat viel hem niet tegen. Er ontstonden goede discussies die GS en de

ambtelijke organisatie gevoed hebben. Het belang ervan is niet te onderschatten. Er zijn ook nuttige avonden geweest met inwoners en belangenorganisaties.

Er wordt gekeken naar andere vormen van communicatie, filmpjes, Swipocratie. Hij merkt op dat ook Instagram inmiddels achterhaald is. Er wordt gezocht naar mogelijkheden om specifieke doelgroepen aan te spreken. Daarmee worden niet alleen jongeren bedoeld, andere doelgroepen denken ook graag mee.

GS willen samen met de Staten invulling geven aan de periode rond zienswijzen, hoorzittingen en het de provincie ingaan als er een ontwerp ligt. Het is goed om in een kleinere setting te spreken over hoe dit opgepakt wordt en hoe ervoor gezorgd wordt dat de unusual suspects betrokken worden. Informatieavonden kunnen zeker ook op locatie zijn. Dat laat zien dat de provincie belang hecht aan het betrekken van inwoners hierbij.

De heer Karatas wijst erop dat hier vaak over gesproken is. Hij zou nu een concreet uitgewerkt plan willen zien: welke buurthuizen, welke maatschappelijke organisaties en welke voetbalverenigingen. Hij gaat graag mee.

Mevrouw Rikkoert komt terug op de opmerking van de gedeputeerde dat GS en Staten samen moeten optrekken in de periode van zienswijzen. Zij wijst erop dat de griffie een voorstel heeft gemaakt waarbij ook de werkgroep Communicatie aangehaakt is.

De heer Hazeleger nuanceert zijn eerdere opmerking. Rond de zienswijzen wordt het wel interessant, dan vragen inwoners om concrete zaken en wordt de mate van participatie bij de provincie getest.

3. SLUITING

De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun inbreng.

De reeks informatieve avonden wordt hiermee afgesloten. In de volgende vergadering wordt over de concept ontwerp Omgevingsvisie en -verordening en het afwegingskader gesproken.

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter de vergadering.